Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Датум:

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I – ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Орган који је именовао Комисију:

Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду на седници одржаној 22.маја 2013 године донело је Одлуку (бр. 1579 /1) о образовању Комисије за преглед и оцену докторске дисертације коју је мр Љиљана Шикмановић предала под насловом **„Учење и усвајање лексике енглеског као страног језика код одраслих“.**

2. Састав Комисије (име и презиме сваког члана, звање, назив уже научне области за коју је изабран у звање, датум избора у звање и назив факултета/установе у којој је члан Комисије запослен):

   1. др Смиљка Стојановић, доцент (10. маја 2010.), англистика, Филолошки факултет, Београд
   2. др Ненад Томовић, доцент (17. маја 2011.), англистика, Филолошки факултет, Београд
   3. др Гордана Петричић, доцент(16.новембра 2008)англистика,Филозофски факултет,Нови Сад

II – ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Љиљана, Љубомира, Шикмановић
2. Рођена 19. марта 1969. године, Подгорица, Црна Гора
3. Дана 8. новембра 2007. године на Филолошком факултету у Београду одбранила је магистарски рад под називом „Настава енглеског језика за одрасле“
4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: методика наставе енглеског језика

As ster

III – БИОГРАФИЈА И БИБЛИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Кандидаткиња Љиљана Шикмановић рођена је 19.03.1969. године у Подгорици, где је завршила основну школу и гимназију. Дипломирала је на Филолошком факултету у Београду 1993. године, на Одсеку за енглески језик и књижевност. На истом факултету завршила је и магистарске студије, на смеру Методика наставе енглеског језика, и 2007. године одбранила магистарску тезу под називом „Настава енглеског језика за одрасле“. Након дипломирања, радила је неколико година као професор енглеског језика у Београду, у Првој економској школи и у приватној школи за учење страних језика „United College”. Године 1999. прелази у Подгорицу и почиње да ради најпре у Министарству заштите

животне средине, а затим од марта 2001. године на Институту за стране језике Универзитета Црне Горе.

На Институту за стране језике изводи наставу енглеског језика на Студијама преводилаштва (на предмету *Писмене и усмене вјежбе*), на нематичним факултетима (на којима предаје општи језик и језик струке) и на вечерњим курсевима.

Од 2008. године ангажована је на изради и оцењивању тестова за такмичење за средње школе у Црној Гори.

Написала је неколико научно-истраживачких радова из области Методике наставе енглеског језика и са њима учествовала на домаћим и међународним конференцијама; неки од тих радова су објављени, а неки су прихваћени за објављивање:

1. „Стратегије учења у настави и учењу енглеског језика као страног“. *Languages and Cultures in Contact*, international conference, September 2007, Херцег-Нови *(Зборник)*. Подгорица. Институт за стране језике. 2009: 412-418. (ISBN 978-86-85263-07-1. COBISS.ID 14087696)
2. “Individual learner differences and L2 acquisition/learning and teaching“. *English Language and Literature Studies: Structures Across Cultures (ELLSSAC)*, international conference, 7-9 December, 2007, Faculty of Philology, University of Belgrade, Serbia
3. “EFL in the Light of Learning Styles”. *The Classroom That Beats the Odds*, ELTA IATEFL Conference, May-June 2008, Belgrade
4. “Visual or Auditory, Kinesthetic or Tactile? Or Something Else?” *Across Languages and Cultures*, international conference, Herceg-Novi, 4-6 June 2009. Рад прихваћен за објављивање у зборнику радова са конференције. (Зборник у штампи)
5. “Attending to Learners: a Learning Style or Experience?” *Construction, Deconstruction, Reconstruction*, the fifth international conference on Anglo-American studies, September 3-5, 2009, Faculty of Philosophy, Nikšić
6. “Affective Domain in Foreign Language Classroom”. *Linguistic and Cultural Diversity within European Learning Communities: Cross-cultural and Trans-national Perspectives*, The Second International Conference on Linguistic and Intercultural Education (CLIE2), June 2010, Herceg-Novi
7. “Foreign Language Vocabulary Learning and Vocabulary Learning Strategies”. *English Language and Literature studies: Embracing Edges* (*ELLSEE)*, international conference, 7-9 December 2012, Faculty of Philology, University of Belgrade, Serbia. Рад прихваћен за објављивање у зборнику радова са конференције.
8. „Стратегије учења лексике страног језика“. *Примијењена лингвистика у фокусу*, 3. Конференција Друштва за примијењену лингвистику Црне Горе, 25. октобар 2012. године. Рад прихваћен за објављивање у зборнику радова са конференције. (Зборник у штампи)

IV – НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

„Учење и усвајање лексике енглеског као страног језика код одраслих“

V – ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска теза мр Љиљане Шикмановић, у обиму од 561 странице, састоји се од следећих делова: ***Апстракт на српском и енглеском језику*** (стр. i-iv), ***Садржај*** (стр. v-ix), **(1)** ***Увод*** **(**стр. 1-3); **(2)** ***Теоријске основе*** (стр. 4-148): 2.1.Лексика и учење, односно усвајање лексике страног језика, 2.1.1.Лексика у настави страног језика, 2.1.2.Мисао, говор, језик, 2.1.3.Ријеч, 2.1.4.Значење ријечи, 2.1.5.Односи међу ријечима, 2.1.6.Ментални лексикон, 2.1.7.Развојни аспекти усвајања лексике, 2.1.8.Хипотеза о критичном периоду, 2.1.9.Учење и усвајање, 2.1.10.Имплицитно и експлицитно учење лексике. Инцидентно и намјерно учење лексике, 2.1.11.Учење лексике и читање. Контекст у усвајању лексике страног језика, 2.1.12.Хипотеза о учесталости. Хипотеза о инпуту. Хипотеза о интеракцији, 2.1.13.Хипотеза о дубинској обради информације, 2.1.14.Усвајање лексичких фраза, 2.1.15.Знање ријечи, 2.1.15.1.Рецептивно и продуктивно значење ријечи, 2.1.15.2.Ширина и дубина знања ријечи, 2.1.15.2.1.Лексикон енглеског језика. Вокабулар просјечног говорника, 2.1.15.2.2.Број ријечи и знање језика, 2.1.15.2.3.Које ријечи треба знати, 2.1.15.2.3.1.Листа 50 најчешћих ријечи у енглеском језику, 2.1.16.Процјена тешкоће учења ријечи, 2.1.17.Памћење и заборављање ријечи, 2.1.18.Настава лексике страног језика, 2.1.18.1.Шта треба предавати. Како треба предавати лексику страног језика. Како треба учити ријечи, 2.1.19.Проучавања и истраживања у области усвајања лексике. Ограничења у лексичким проучавањима, 2.2.Стратегије учења, 2.3.Стратегије учења лексике страног језика, 2.3.1.Класификација стратегија учења лексике, 2.3.1.1.Пол Нејшн, 2.3.1.2.Гу и Џонсон, 2.3.1.3. Анита Секмен, 2.3.1.4. Норберт Шмит, 2.3.1.4.1.Стратегије откривања, 2.3.1.2.Стратегије детерминације, 2.3.2.Стратегије учења лексике у досадашњим проучавањима и истраживањима, 2.3.3.Стратегије учења лексике и успјех у учењу, 2.3.4.Избор стратегије, 2.3.4.1.Претпоставка о културолошкој детерминисаности избора стратегије учења лексике страног језика, 2.3.4.2.Метод кључне ријечи, 2.3.4.2.1.Дубинска обрада ријечи, 2.3.4.2.2.Принцип фукнкционисања метода кључне ријечи, 2.3.4.2.3.Ставови у вези са методом кључне ријечи, 2.3.4.2.4.Предности и слабости метода кључне ријечи, 2.3.4.2.5.Дугорочност памћења, 2.3.4.2.6.Добре и лоше везе, 2.3.4.2.7.Да ли ученицима треба дати готове везе или треба пустити да их сами осмишљавају, 2.3.4.2.8.Метод кључне ријечи у односу на неке друге методе, односно стратегије учења лексике, 2.3.4.2.9.Ограничења метода кључне ријечи; **(3)** ***Методологија и ток истраживања*** (стр. 149-162): 3.1. Методологија рада, 3.2.Испитаници, 3.3.Материјали; **(4)** ***Резултати истраживања. Анализа резултата***. (стр. 163-333); **(5)** ***Закључци и импликације*** (стр. 334-344); **(6)** ***Библиографија*** (стр. 345-362); **(7)** ***Прилози*** (стр. 363-561).

Број библиографских јединица које су коришћене у раду износи 246, док број фуснота износи 759. Укупни број табела у раду износи 159 (од тога, 55 у главном делу рада и 104 у

поглављу под називом *Прилози*), док укупни број графикона износи 40 (од тога, 36 у главном делу рада и 4 у поглављу под називом *Прилози*).

VI – ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

У свом докторском раду, кандидаткиња Љиљана Шикмановић бави се проучавањем начина на који одрасли ученици којима је матерњи језик српски приступају учењу лексике енглеског језика као страног. Као што се може видети на основу уводног дела, кандидаткиња је себи поставила за циљ давање конкретног доприноса стварању једне целовитије слике о *учењу лексике и стратегијама учења лексике страног језика* на нашем простору, и мишљења смо да је она у свом раду тај циљ и остварила. Такође смо мишљења да би резултати до којих је дошла у свом истраживању могли бити од користи и за лексичка проучавања на глобалном нивоу.

Друго поглавље рада садржи исцрпни теоријски преглед и пресек стања досадашњих проучавања и истраживања у области учења лексике и стратегија учења лексике, и представља веома корисну теоријску основу за даља проучавања и истраживања у овој области. У њему су информације брижљиво градиране, од општијих, чије познавање је неопходно ради једног ширег и прегледнијег сагледавања и приступа задатој теми (као што су, на пример, питања односа *између мисли, говора и језика,* затим питање појма *речи*, а онда и *значења речи* и *односа међу речима*, као и *менталног лексикона*), преко оних које се на задату тему односе нешто конкретније (као на пример, различите *претпоставке* о учењу лексике и досадашња *проучавања* у овој области), односно веома директно (питања *наставе, учења и усвајања, знања, памћења и заборављања речи*), па све до оних које се на врло јасан начин тичу конкретног емпиријског истраживања које представља главни део рада (питања која се односе на *стратегије учења лексике* уопште и на дубинско проучавање стратегије под називом *метод кључне речи*).

Емпиријско истраживање, чији резултати су дати у оквиру поглавља број 4, састоји се из два дела. Шири предмет овог истраживања представља стицање увида у општи преглед стратегија које одрасли ученици користе приликом учења лексике енглеског језика (стратегија које ученици користе у највећој мери, стратегија које сматрају најкориснијима, и стратегија које користе најбољи ученици). Ужи предмет истраживања представља проучавање метода кључне речи, једне изузетно занимљиве и корисне стратегије учења лексике страног језика, која, премда привлачи све већу пажњу истраживача у свету, код нас још увек није проучавана, тако да се овај рад, у извесном смислу, може сматрати пионирским. Када је у питању метод кључне речи, кандидаткиња је себи поставила следећа конкретна питања, на која је и дала одговарајуће одговоре: (1) у којој мери би метод кључне речи могао бити од користи ученицима којима је матерњи језик српски, (2) да ли је, и у којој мери, метод кључне речи кориснији од неких других познатих метода учења речи страног језика, односно у односу на контекст метод, (3) које су предности, а које слабости метода кључне речи, (4) дугорочност памћења речи научених методом

кључне речи, (5) какве врсте веза су најбоље и (6) да ли ученицима треба давати готове везе или пустити да их они сами осмишљавају. Закључци који су изведени на основу анализираних резултата дати су у поглављу број 5, заједно са импликацијама које из њих проистичу, а које се односе на конкретну примену резултата у учионици; у истом поглављу налазе се и сугестије за даља истраживања у овој области. Шесто поглавље садржи преглед коришћене литературе, а седмо материјале који су коришћени у истраживању, као и детаљни табеларни преглед свих добијених резултата.

VII – СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. "Foreign Language Vocabulary Learning and Vocabulary Learning Strategies". *English Language and Literature studies: Embracing Edges* (*ELLSEE),* international conference, 7-9 December 2012, Faculty of Philology, University of Belgrade, Serbia. Рад прихваћен за објављивање у зборнику радова са конференције.
2. „Стратегије учења лексике страног језика". *Примијењена лингвистика у фокусу,* 3. Конференција Друштва за примијењену лингвистику Црне Горе, 25. октобар 2012. године. Рад прихваћен за објављивање у зборнику радова са конференције. (Зборник у штампи)

VIII – ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање кандидаткиње Љиљане Шикмановић потврдило је неке од претпоставки о учењу лексике страног језика које су изнете у теоријском делу рада, и омогућило стицање неких нових увида који би могли бити од користи за даља лексичка проучавања. Тако је истраживање показало да одрасли ученици имају прилично развијену свест о корисности стратегија учења лексике. Приликом откривања значења нове речи, они најпре уочавају сродне речи, односно *когнате*, и погађају значење речи на основу контекста, док се, приликом учења и утврђивања речи, у првом реду, ослањају на *медије* на енглеском језику (слушају песме, гледају филмове и информативни програм, користе материјале доступне на Интернету и слично), а затим и на стратегије бележења, гласног изговарања и понављања речи. Метод кључне речи показао се изузетно корисним када је у питању учење лексике енглеског језика; он се показао неупоредиво бољим од слободног метода, и знатно бољим од метода (вишеструког) контекста. Ученици који су користили метод кључне речи постигли су најбоље резултате у експерименту, како на укупном плану, тако и на плану појединачних тестова. Овакви резултати потврђују Хипотезу о дубинској обради информације, према којој дубља обрада, односно анализа речи доводи до њеног бољег памћења. Истраживање је, даље, показало да ученици, независно од примењеног метода учења, праве различите врсте *асоцијација* са задатим речима, било да се то од њих

тражи или не, и да су најучесталије врсте асоцијација које они праве звучне асоцијације. *Звучне везе* су се више пута у току овог истраживања показале јачима и важнијима од било којих других веза, не само када је у питању метод кључне речи, већ и када су у питању контекст метод и слободни метод (друга два тестирана метода). Овакви резултати од велике су користи за даља проучавања. Такође изузетно важним, и готово незаобилазним у учењу речи лексике страног језика, опет, без обзира на примењени метод, показало се *понављање речи*, јер помаже јачању меморијских кодова.

На основу анализе добијених резултата, аутор рада износи претпоставку да кључ успеха у учењу лексике страног језика, а онда и самог тог језика, лежи у развијеној свести о учењу и самом процесу учења, активном приступу учењу, улагању додатног когнитивног напора у учење када затреба, изналажењу начина и ситуација за континуирано бављење језиком и изложеност језику у што је могуће већој мери, као и у флексибилној употреби већег броја различитих стратегија у конкретним језичким задацима.

IX – ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација кандидаткиње Љиљане Шикмановић написана је у складу са образложењем наведеним у пријави теме и садржи све битне елементе. До резултата који су јој омогућили стицање увида у бројна постављена питања, и који би могли имати конкретну примену у учионици у којој се енглески језик предаје као страни, кандидаткиња је дошла користећи методе интроспекције и ретроспекције (*упитнике, тестове, посматрање часова, формалне и неформалне разговоре, студију случаја*), а добијени резултати подвргнути су квантитативној и квалитативној анализи. На основу анализе добијених резултата кандидаткиња закључује да ученици могу имати велику корист од примене стратегија учења лексике, и да треба бити оптимиста када је у питању примена метода кључне речи. Овај метод би се могао користити селективно, у зависности од ситуације, односно, тамо где је очигледно да његова примена може дати позитивне резултате. Кандидаткиња сматра да ученицима треба пружити могућност да се упознају са новим начинима учења лексике страног језика, кроз обуку раличитим стратегијама учења, од којих ће они сами моћи да изаберу оно што највише одговара њиховој личности и карактеру, и што ће им помоћи да постигну боље резултате. Кандидаткиња указује на то да би и наставу лексике страног језика требало веома пажљиво осмислити, и да основу тог плана, поред подучавања различитим начинима учења речи и стратегијама за бављење тим речима, треба да чини и свест о разлици између високо-фреквентних и ниско-фреквентних речи, у циљу благовременог усмеравања ученика на интензивно бављење речима (када су у питању високо-фреквентне речи, дакле, речи за које вреди издвојити више времена), односно на употребу стратегија (када су у питању ниско-фреквентне речи). Коришћењем стратегија ученик преузима иницијативу и контролу над сопственим учењем, јача самопоуздање, све више се осамостаљује у раду и развија своју аутономију.

Не треба, међутим, заборавити ни улогу наставника, која је у том процесу готово

незаобилазна. С обзиром на то да се управо од наставника очекује да помогне ученику да се развије и осамостали, то значи да и сам наставник треба континуирано да ради на себи и свом усавршавању (у овом конкретном случају, да има свест о значају стратегија учења и знање о њиховом садржају и примени) како би имао довољно знања и способности да на адекватан начин одговори потребама и захтевима својих ученика.
X – ПРЕДЛОГ
На основу укупне оцене ове дисертације, Комисија, у најбољем уверењу, предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета да препоручи Сенату Универзитета у Београду да рад **Учење и усвајање лексике енглеског као страног језика код одраслих** (урађен под руководством првог члана ове комисије) прихвати као докторску дисертацију, а кандидаткињи мр Љиљани Шикмановић одобри усмену одбрану пред истом комисијом.

У Београду

Потписи чланова Комисије:

др Смиљка Стојановић

др Ненад Томовић

др Гордана Петричић